

УДК 368.5

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.60-27>

Павленко О.П.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Pavlenko Oksana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Finance, Banking and Insurance
Dnipro State Agrarian and Economic University

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО СУБСИДУВАННЯ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Павленко О.П. Механізм державного субсидування страхового захисту аграрного виробництва в Україні.

У статті розглянуто складники механізму державного субсидування страхового захисту аграрного виробництва в Україні. Проаналізовано політику державного субсидування і страхового покриття зарубіжних країн в аграрному секторі економіки. Продовжено теоретичне дослідження страхового захисту аграрних виробників зернових культур за допомогою державної субсидованої підтримки в Україні. Автором запропоновано механізм страхового державного субсидування з позиції підтримки урядових комплексних програм розвитку фінансового сектору України. Проведено аналіз рівня валового збору та посівних площ сільськогосподарської продукції в підприємствах різних регіонів України. Здійснено ретроспективний аналіз динаміки урожайності зернових та зернобобових культур за районами Дніпропетровської області. Застосування моделі державної страхової практики показало, що участь державних страхових компаній у формуванні державного страхового фонду матиме цільове спрямування та може бути використано як додатковий резерв для покриття збитків аграрних виробників.

Ключові слова: державна підтримки, субсидування, аграрне страхування, аграрне виробництво, страхова практика, аграрні ризики.

Павленко О.П. Механизм государственного субсидирования страховой защиты аграрного производства в Украине. В статье рассмотрены составляющие механизма государственного субсидирования страховой защиты аграрного производства в Украине. Проанализирована политика государственного субсидирования и страхового покрытия зарубежных стран в аграрном секторе экономики. Продолжено теоретическое исследование страховой защиты аграрных производителей зерновых культур с помощью государственной субсидирующей поддержки в Украине. Автором предложен механизм страхового государственного субсидирования с позиции поддержки правительственных комплексных программ развития финансового сектора Украины. Проведен анализ уровня валового сбора и посевных площадей сельскохозяйственной продукции в предприятиях разных регионов Украины. Осуществлен ретроспективный анализ динамики урожайности зерновых и зернобобовых культур по районам Днепропетровской области. Применение модели государственной страховой практики показало, что участие государственных страховых компаний в формировании государственного страхового фонда будет иметь целевое назначение и может быть использовано в качестве дополнительного резерва для покрытия убытков аграрных производителей.

Ключевые слова: государственная поддержки, субсидирования, аграрное страхование, аграрное производство, страховая практика, аграрные риски.

Pavlenko Oksana. Mechanism of state subsidization of insurance protection of agricultural production in Ukraine. Insurance protection of agricultural risks is an important prerequisite for the formation and development of the agricultural sector of the economy. To determine ways to improve the agricultural insurance market in Ukraine, it is necessary to investigate the legal documents that ensure its activities, as well as to identify structural elements of functioning. The article considers the components of the mechanism of state subsidies for insurance protection of agricultural production in Ukraine. The author proposes a mechanism of state insurance subsidies from the standpoint of supporting government comprehensive programs for the development of the financial sector of Ukraine. The theoretical study of insurance protection of agricultural producers of grain crops with the help of state subsidized support in Ukraine was continued. The author proposes a mechanism of state insurance subsidies from the standpoint of supporting government comprehensive programs for the development of the financial sector of Ukraine. An analysis of the level of gross harvest and sown areas of agricultural products in enterprises of different regions of Ukraine. A retrospective analysis of the dynamics of grain and legume yields by districts of Dnipropetrovsk region was performed. The average prices and the cost of the harvest for grain crops and legumes sold by Ukrainian enterprises by regions are determined. Peculiarities of insurance of agricultural products with state support and participation of agricultural insurance market participants in Ukraine are considered. Certain subsidized crop insurance programs in foreign countries provide an opportunity to adapt the experience of insurance practice in Ukraine. The role of the subjects of the agricultural insurance market and the peculiarities of agricultural risk insurance market in Ukraine are determined. The use of a modern insurance system is proposed, which can be considered as a comprehensive tool for managing agricultural risks. The application of the model of state insurance practice has shown that the participation of state insurance companies in the formation of the state insurance fund will be targeted and can be used as an additional reserve to cover losses of agricultural producers.

Key words: state support, subsidies, agricultural insurance, agricultural production, insurance practice, agricultural risks.

Постановка проблеми. Стрімкого розвитку в Україні набуває страховий бізнес, проте аграрні виробники зазнають збитків через недосконалу систему фінансування втраг. Створення та формування цільових страхових фондів, яке відбувається без участі державної підтримки, найчастіше є недостатнім для покриття всіх ризиків сільськогосподарських виробників. Водночас через недостатність бюджетних фінансових ресурсів та інші об'єктивні причини держава була змушена відмовитися від фінансування раніше запроваджені програми субсидованого агрострахування [12]. Таким чином, уряд України втратив головну роль на ринку агрострахування, але в перспективі агрострахування через налагодження системного партнерства сільгоспвиробників, страховиків та держави потребує подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерел наукової літератури свідчить, що питанню аграрного страхування приділено багато публікацій, авторами яких є І.Л. Боднарюк [1], О.В. Галасюк [2], О.Є. Гудзь [7], Л.М. Гутко [3], О.М. Залетов [6], Г.І. Зуб

[7], О.М. Ільчук [8], Л.О. Позднякова [9], К.В. Третяк [12], І.В. Фурман [13], О.О. Яцук [14] та інші. Але, незважаючи на велику кількість досліджень, виникає необхідність подальшого вивчення й удосконалення систем страхового захисту агровиробничих ризиків за участю держави та за її фінансової підтримки.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті полягає у визначенні складників механізму державного субсидування страхового захисту, а також особливостей його здійснення в аграрній сфері України. Страхування сільськогосподарського виробництва є дієвим інструментом мінімізації аграрних ризиків у всьому світі. Тому під час визначення доцільності аграрного страхування в Україні постає першочергова проблема державного субсидювання. У таких ринкових умовах розвитку економіки сприятиме не тільки участь держави, а й взаємна підтримка аграріїв та фермерів – учасників Аграрного страхового пулу.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року, затвердженої НБУ, урядом

запропоновано: стимулювання комплексного розвитку ринку страхових послуг, забезпечення розвитку агрострахування, удосконалення регулювання страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та підвищення прозорості та ефективності роботи МТСБУ, створення передумов для розвитку ринку накопичувального страхування життя, створення інфраструктури для розвитку аграрного страхування [2, с. 114]. Сучасна страхова практика показала, що сьогодні в Україні застраховано лише 5% земель сільськогосподарського призначення. Така ситуація свідчить про недовіру до українських страхових компаній та недостатність фінансових ресурсів у фермерів, оскільки недосконалий механізм страхування аграрних ризиків може призвести до небажаних витрат. Сільськогосподарські товаровиробники прагнуть мінімізувати свої ризики та втрати через страхування, але програм із державною підтримкою субсидованого агрострахування досі в країні немає, а складність і недосконалість виконавчих процедур під час укладання страхового договору негативно впливає на репутацію страховика [14, с. 869].

Якщо проаналізувати політику державного субсидування зарубіжних країн, можна відзначити такі основні напрями, як: 1) надання компенсації державою у разі настання страхового випадку; 2) фінансування збиткових аграрних підприємств та фермерів із фондів допомоги; 3) регулювання ринку страхових послуг прямим державним втручанням; 4) держава бере активну участь у діяльності системи; 5) створюються спеціальні державні установи для вироблення та реалізації політики держави в зазначеній сфері; 6) держава може надавати страхові субсидії як сільгоспвиробникам, так і страховим організаціям; 7) держава розвиває альтернативні форми фінансування та страхування на випадок настання стихійних лих; 8) страхування є добровільним; 9) політика держави у сфері страхування та послідовною [9; 13, с. 85].

Для окремих субсидованих програм страхування в США характерне встановлення диференційованих

страхових субсидій залежно від рівня вибраного страхового покриття врожаю та ціни, що, на нашу думку, варто запозичити і до української практики надання страхових субсидій з метою уникнення субсидування формального страхування [9]. Система страхування аграрного сектору в Німеччині представлена приватним страхуванням, що пропонує страхові продукти від граду, включаючи зниження якості продукції. В Україні поки що не використовуються страхові продукти, що враховують ризик втрати якості сільськогосподарської продукції, розроблення яких, вважаємо, повинно стати першочерговим завданням на майбутнє. Але є страхова практика фінансової підтримки через Аграрний страховий пул [8, с. 93]. Наприклад, у Канаді страхування результатів виробничої діяльності здійснюється за добровільними державними програмами за допомогою спеціалізованих державних установ. Прикладами таких програм є Програма страхування культур на випадок повної або часткової загибелі врожаю (CIP), Програма страхування виробленої продукції, що призначена для реалізації на ринку (RIP), Національна тристороння стабілізаційна програма (NTSP), Програма стабілізації доходів виробників (CAIS), Страхування виробництва (PI) [4].

1 липня 2012 року урядом було прийнято Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», яким регламентовано основні положення державного субсидування страхових операцій: субсидується добровільне страхування тільки стандартними страховими продуктами та за стандартними правилами страхування; для страхових компаній вводиться ліцензування на «добровільне страхування сільськогосподарської продукції»; страхування є обов'язковим для тих сільгоспвиробників, які користуються програмами державної підтримки; процедура субсидування страхових платежів – сільгоспвиробник сплачує 100% страхової премії, частину премії держава йому компенсує [5].

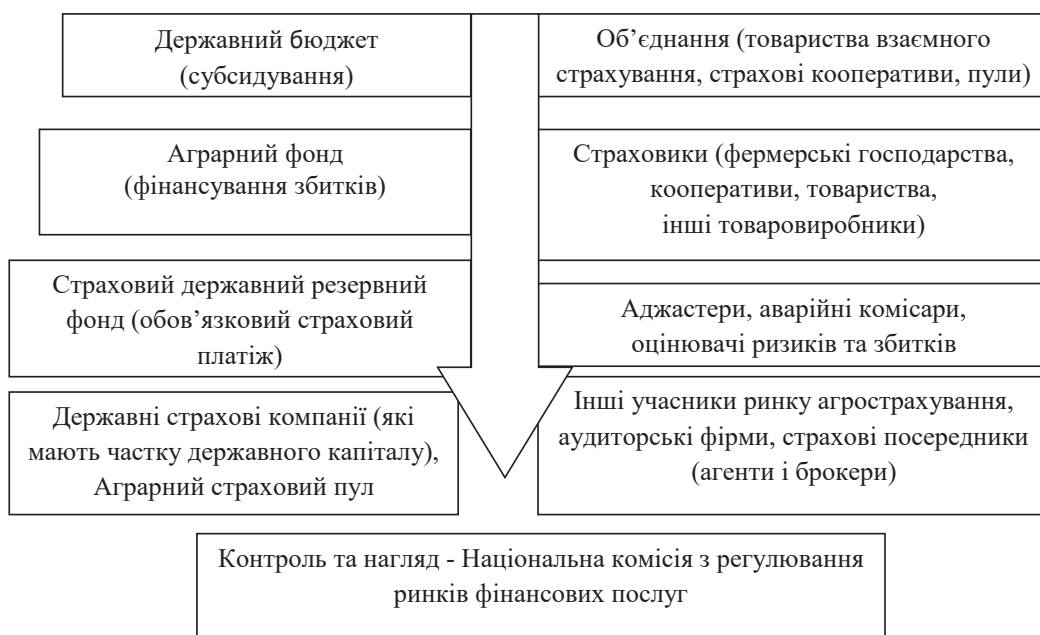

Рис. 1. Суб'єкти та об'єкти ринку агрострахування в Україні

Таблиця 1

Виробництво культур зернових та зернобобових культур в Україні за регіонами в 2016–2018 рр.

Регіони	Валовий збір, тис. т			Урожайність, ц з 1 га			Площа, з якої зібрано врожай, тис. га		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Україна	66088,0	61916,7	70056,5	46,1	42,5	47,4	14337,1	14560,3	14794,1
області									
Вінницька	5563,5	4888,9	5911,1	64,2	57,3	69,0	867,2	853,3	856,3
Волинська	1109,7	1165,2	1237,2	37,7	40,1	42,2	294,5	290,7	293,3
Дніпропетровська	3480,8	3578,4	3487,5	31,9	31,9	31,1	1092,8	1120,1	1121,9
Донецька	1793,4	1908,0	1344,4	33,0	34,7	23,6	543,3	549,5	569,2
Житомирська	2093,9	1993,7	2424,1	53,5	47,3	54,4	391,2	421,6	445,3
Закарпатська	412,4	390,1	375,9	44,8	44,4	43,0	92,0	88,0	87,5
Запорізька	2624,4	2907,1	2233,3	29,7	30,6	23,4	882,7	951,2	956,2
Івано-Франківська	772,8	753,7	804,5	51,0	51,9	50,0	151,3	145,2	160,8
Київська	3327,5	2646,9	4081,5	58,7	45,6	68,5	567,1	579,9	596,2
Кіровоградська	3725,8	2858,0	3763,2	46,1	35,2	45,3	808,8	812,9	830,2
Луганська	1274,2	1276,2	1159,4	33,6	32,9	28,5	379,4	387,6	406,3
Львівська	1428,8	1417,0	1440,0	47,0	47,9	49,0	303,8	296,0	293,9
Миколаївська	2725,5	2674,6	2673,4	32,7	30,6	30,8	834,2	874,9	867,8
Одеська	4403,3	4264,9	4319,9	36,8	35,9	36,3	1196,3	1188,5	1190,4
Полтавська	5783,1	4241,4	6341,8	61,8	45,1	65,7	935,6	939,8	965,4
Рівненська	1300,5	1208,7	1259,5	48,2	45,7	48,1	269,6	264,6	261,6
Сумська	3816,2	3686,2	4470,1	59,1	60,1	69,7	645,7	613,6	640,9
Тернопільська	2448,6	2622,3	2631,9	52,6	57,5	56,9	465,6	456,4	462,2
Харківська	4316,7	3859,2	3829,2	43,9	39,1	37,7	982,3	987,6	1015,5
Херсонська	2262,4	2545,4	2267,7	34,1	34,5	31,9	663,5	738,6	710,2
Хмельницька	3085,5	3421,4	3861,0	57,7	62,2	67,2	534,8	549,8	574,8
Черкаська	4091,7	2926,5	4644,0	62,1	46,3	71,0	659,0	632,3	653,8
Чернівецька	507,4	603,9	586,4	41,4	48,6	48,6	122,5	124,3	120,6
Чернігівська	3739,9	4079,0	4909,5	57,2	58,8	68,8	653,9	693,9	713,8

Джерело: сформовано за офіційними даними Державної служби статистики України [10]

Серед учасників ринку агрострахування в Україні передбачається розвиток інфраструктури, який буде відповідати сучасним тенденціям міжнародного страхового захисту та сприятиме соціально-економічній безпеці держави [3, с. 150; 7, с. 85].

Аналіз показників виробництва зернових і зернобобових культур в Україні впродовж 2016–2018 рр. свідчить про недоотримання врожаїв (таблиці 1–3). Отже, в таких областях, як Дніпропетровська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Херсонська, урожайність знизилась на 0,8–9,4 ц з 1 га в період з 2016–2018 рр., що негативно вплинуло на динаміку валового збору. При цьому земельні площі, з яких було зібрано урожай, збільшились або незначно зменшились від 1,2 до 10,9 га.

Середні ціни та вартість урожаю на зернові культури та зернобобові, реалізовані підприємствами України за регіонами, значно підвищились. Але аграрні виробники змушені піднімати ціни на сільськогосподарську продукцію задля покриття збитків від недоотримання врожаїв. Такий вихід із кризової фінансової ситуації залишається досі і дієвим, і швидким засобом відшкодування фінансових втрат під час виробництва сільськогосподарських культур.

Якщо ж проаналізувати ті самі показники по районах Дніпропетровської області в 2019 році, ми побачимо, що урожайність зернових та зернобобових культур коливається від 32,2 до 65,6 ц з 1 га, а середній показник становив 40,8 ц з 1 га по області за даними зібраної земельної площі 691 566 га.

Висновки. Таким чином, по-перше, аграрним виробникам вигідніше підняти ціни на вироблену сільськогосподарську продукцію, ніж застрахувати її, а це призводить до щорічних інфляційних процесів в економіці держави. По-друге, державними програмами субсидування страхового покриття, розрахованими на часткову фінансову компенсацію збитків, практично не користуються ні великі сільськогосподарські виробники, ні фермери. Запровадження техніко-економічної обґрунтованої програми бюджетного субсидування під час розроблення єдиної системи страхового захисту аграріїв повинно бути одним із пріоритетів соціально-економічного розвитку держави [6, с. 97]. Створення і реалізація запропонованої концепції державної страхової практики за участю державних страхових компаній під час формування державного страхового фонду матиме цільове спрямування та може бути використано як додатковий резерв для покриття збитків аграрних виробників.

**Середні ціни та вартість урожаю на зернові культури та зернобобові,
реалізовані підприємствами України за регіонами, грн за 1 т**

Регіони	Середні ціни на продукцію, грн./т			Вартість урожаю, тис. грн.		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Україна	3414,0	3771,6	4315,0	2256450,22	2333914,17	3025852,07
області						
Вінницька	3412,0	3811,5	4251,3	189960,51	186359,82	251186,79
Волинська	3382,2	3783,3	4240,4	37551,38	44102,19	52484,53
Дніпропетровська	3317,3	3733,8	4520,2	115642,14	133413,12	157714,71
Донецька	3270,0	3778,9	4537,7	58627,50	72054,74	60955,47
Житомирська	3464,0	3781,9	4145,2	72498,75	75417,44	100414,65
Закарпатська	2907,9	3661,2	4082,9	11985,20	14305,04	15361,91
Запорізька	3320,8	3846,7	4621,3	87058,72	111964,82	103401,96
Івано-Франківська	3182,1	3452,0	3750,2	24554,04	26013,86	30151,61
Київська	3419,4	3705,4	4117,8	113827,62	97983,52	168169,72
Кіровоградська	3522,7	3886,8	4402,4	131346,26	111217,21	165565,72
Луганська	3000,1	3551,0	4302,4	38244,79	45282,49	49819,86
Львівська	3400,7	3800,1	4357,5	48557,24	53879,34	62752,79
Миколаївська	3535,9	4015,1	4740,3	96453,48	107492,02	126699,88
Одеська	3344,8	3847,4	4776,3	147250,94	164157,59	206391,18
Полтавська	3523,9	3787,5	4163,9	203752,18	160533,11	264102,77
Рівненська	3265,5	3646,7	4005,4	42434,26	44096,70	50399,79
Сумська	3484,7	3675,4	4136,2	132979,18	135539,05	184767,07
Тернопільська	3177,9	3668,4	4275,0	77828,55	96269,82	112428,99
Харківська	3360,3	3795,6	4394,2	144906,12	146567,70	168229,09
Херсонська	3336,6	3885,6	4820,7	75491,74	99011,69	109214,79
Хмельницька	3514,1	3775,8	4309,5	108437,96	129123,15	166461,16
Черкаська	3523,0	3874,2	4302,0	144174,90	113419,10	199697,98
Чернівецька	2700,0	3242,3	3772,0	13693,05	19586,67	22108,30
Чернігівська	3523,0	3678,9	4130,0	131771,05	150103,98	202821,99

Джерело: сформовано за офіційними даними Державної служби статистики України [10]

**Виробництво культур зернових і зернобобових у підприємствах
по містах обласного значення та районах у Дніпропетровській області в 2019 році**

Регіон	Зібрана площа, га	Обсяг виробництва (валовий збір)	Урожай-ність, ц з 1 га зібраної площі	Середні ціни за 1 ц. виробл. продукції, грн.	Вартість урожаю, тис. грн.
Дніпропетровська обл.	691566	28199021	40,8	452,02	12754147,86
Апостолівський	22021	645793	29,3	452,02	291650,2199
Васильківський	27411	940876	34,3	452,02	424987,9835
Верхньодніпровський	20869	1369627	65,6	452,02	618818,2729
Дніпровський	34743	1663009	47,9	452,02	752247,0282
Криворізький	31205	1171353	37,5	452,02	528948,1538
Криничанський	47891	2102860	43,9	452,02	950333,5831
Магдалинівський	36796	1890941	51,4	452,02	854911,9351
Межівський	29215	941417	32,2	452,02	425225,6105
Нікопольський	40115	1322222	33,0	452,02	598381,8159
Новомосковський	55383	2880299	52,0	452,02	1301779,63
Павлоградський	36182	1227091	33,9	452,02	554434,081
Петриківський	13032	647521	49,7	452,02	292769,0146
Петропавлівський	25188	810987	32,2	452,02	366612,4483
Покровський	26353	971436	36,9	452,02	439555,8649
П'ятихатський	35301	1445018	40,9	452,02	652631,403
Синельниківський	36316	1522715	41,9	452,02	687811,8936
Солонянський	44394	1653029	37,2	452,02	746491,5027
Софіївський	27009	788459	29,2	452,02	356491,3589
Томаківський	30146	991122	32,9	452,02	448314,9729
Царичанський	19361	1247430	64,4	452,02	563600,4138
Широківський	25398	845318	33,3	452,02	382297,4519
Юр'ївський	27091	1117274	41,2	452,02	504521,7614

Джерело: розраховано на підставі даних Державної служби статистики в Дніпропетровській області [11]

Список використаних джерел:

1. Боднарюк І.Л., Тимошук Л.І. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах рецесії. *Економіка: проблеми теорії та практики*. Вип. 265. Т. II. С. 529–537.
2. Галасюк О.В. Страхування – складова частина фінансової діяльності держави. *Інноваційна економіка*. 2012. Випуск 31. 366 с.
3. Гутко Л.М. Досвід державної підтримки страхування ризиків сільськогосподарського виробництва. *Економіка АПК*. 2009. № 10. С.147–152.
4. Державна підтримка сільського господарства: урядові програми 2018 р. URL: dotacii.minagro.gov.ua/ (дата звернення: 20.12.2019).
5. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 01.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text> (дата звернення: 15.06.2020).
6. Залетов О.М. Вплив світової кризи на сучасний страховий ринок України. *Світ фінансів. Тернопільський національний економічний університет*. 2011. Вип. 3. С. 95–100.
7. Зуб Г.І., Гудзь О.Є. Державна політика щодо розвитку страхування сільськогосподарських ризиків. *Облік і фінанси АПК*. 2006. № 6. С. 83–88.
8. Ільчук О.М. Державна підтримка сільського господарства в Україні. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 93.
9. Позднякова Л.О. Проблеми розвитку страхового ринку України і шляхи їх розв'язання в сучасних умовах. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 6(108).
10. Статистична інформація Державної служби статистики України за 2016–2018 рр. Виробництво культур зернових і зернобобових у підприємствах. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/scr_sp_u.html (дата звернення: 25.09.2020).
11. Статистична інформація Державної служби статистики в Дніпропетровській області за 2019 рік. Виробництво культур зернових і зернобобових у підприємствах по містах обласного значення та районах. URL: http://dneprstat.gov.ua/statinfo/sg/2020/sg24_3.pdf (дата звернення: 25.09.2020).
12. Третяк К.В. Агрострахування: зарубіжний досвід та ресурси щодо його імплементції в українську страхову практику. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. URL: www.economy.nauka.com.ua (дата звернення: 20.08.2020).
13. Фурман І.В., Пронько Л.М. Формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників України з урахуванням світового досвіду. *Економіка АПК*. 2019. № 11. С. 85.
14. Яцух О.О. Ринок агрострахування в Україні: стан та перспективи розвитку. Мукачівський державний університет. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 7. С.866–872. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/145.pdf (дата звернення: 21.09.2020).

References:

1. Bodnaryuk I.L., Tymoshchuk L.I. Tendentsiyi rozvytku strakhovoho rynku Ukrayin v umovakh retsesiyi [Trends in the development of the insurance market of Ukraine in a recession]. *Economics: problems of theory and practice*, vip. 265, t. ii, pp. 529–537.
2. Halasyuk O.V. (2012) Strakhuvannya – skladova chastyna finansovoyi diyal'nosti derzhavy [Insurance – an integral part of the financial activities of the state]. *Innovative economy*, vol. 31, 366 p.
3. Gutko L.M. (2009) Dosvid derzhavnoyi pidtrymky strakhuvannya ryzykiv silskohospodarskoho vyrobnytstva [Experience of state support of insurance of risks of agricultural production]. *Economics of agro-industrial complex*, no. 10, pp. 147–152.
4. State support of agriculture: government programs in 2018. Available at: dotacii.minagro.gov.ua/ (accessed 25.07.2020).
5. Law of Ukraine "On features of insurance of agricultural products with state support" from 01.07.2012. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text> (accessed 15 June 2020).
6. Zalyetov O.M. (2011) Vplyv svitovoyi kryzy na suchasnyy strakhovyy rynek Ukrayiny [The impact of the global crisis on the modern insurance market of Ukraine]. *Svit finansiv. The world of finance. Ternopil National Economic University*, issue 3, pp. 95–100.
7. Zub G.I., Gudz O.E. (2006) State policy on the development of agricultural risk insurance. *Accounting and finance of agro-industrial complex*, no. 6, pp. 83–88.
8. Il'chuk O.M. (2019) Derzhavna pidtrymka sil's'koho hospodarstva v Ukrayini [State support of agriculture in Ukraine]. *Economics of agro-industrial complex*, no. 2, pp. 93.
9. Pozdnyakova L.O. (2010) Problemy rozvytku strakhovoho rynku Ukrayiny i shlyakhy yikh rozvyazannya v suchasnykh umovakh [Problems of development of the insurance market of Ukraine and ways of their solution in modern conditions]. *Current economic problems*, no. 6(108).
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018) Vyrobnytstvo kul'tur zernovykh i zernobobovykh u pidpryyemstvakh [Production of cereals and legumes in enterprises]. Kyiv. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/scr_sp_u.html (accessed 21 September 2020).
11. Derzhavna sluzhba statystyky Dnipropetrovsoi oblasti (2019) Vyrobnytstvo kul'tur zernovykh i zernobobovykh u pidpryyemstvakh po mistakh oblasnoho znachennya ta rayonakh [Production of cereals and legumes in enterprises in cities of regional importance and districts]. Dnipro. Available at: http://dneprstat.gov.ua/statinfo/sg/2020/sg24_3.pdf (accessed 21 September 2020).
12. Tretyak K.V. (2019) Ahrostrakhuvannya: zarubizhnyy dosvid ta resursy shchodo yoho iplementatsiyi v ukraiyin's'ku strakhovu praktyku [Agricultural insurance: foreign experience and resources for its implementation in Ukrainian insurance practice]. *Efficient economy*, no. 1. Available at: www.economy.nauka.com.ua (accessed 20 August 2020).
13. Furman I.V., Pronko L.M. (2019) Formuvannya derzhavnoyi prohramy pidtrymky pidpryyemstv-ahrovirobnykiv Ukrayiny z urakhuvannyam svitovoho dosvidu [Formation of the state program of support of the enterprises-agricultural producers of Ukraine taking into account the world experience]. *Economics of agro-industrial complex*, no. 11, pp. 85.
14. Yatsukh O.O. (2016) Rynek ahrostrakhuvannya v Ukrayini: stan ta perspektyvy rozvytku [Agricultural insurance market in Ukraine: state and prospects of development]. *Mukachevo State University. Economy and society*, vip. 7, pp. 866–872. Available at: <http://www.economyandsociety.in.ua/journal/7ukr/145.pdf> (accessed 21 September 2020).